

Talttuvatko klassikot?

MARIA LAAKSO: *Taltuta klassikko!* Kuvittanut JOHANNA ROJOLA. Tammi, Helsinki 2019. 215 sivua.

Maria Laakson *Taltuta klassikko!* tarttuu ajankohtaiseen aiheeseen: miten innostaa nuoret klassikoiden ääreen? Nuorten lukuinnon lasku on puhuttanut viime vuosina laajemminkin kuin klassikoiden osalta. Huoleen ovat vastanneet esimerkiksi Lukuliike (Opetus- ja kulttuuriministeriö), Lukuklaani (Suomen Kulttuurirahasto) sekä Lukukeskuksen erilaiset lukutaitokampanjat, jotka innostavat lapsia ja nuoria lukemaan. Pitkän linjan lukemisen tutkijan Ilkka Mäkisen mukaan sisäistä motivaatiota painottava *lukuhaludiskurssi* onkin nostettu kasvatustalouden keskiöön 1900-luvun hiljaiselon jälkeen. Lukemisen halu pitäisi herättää – ja sitä myötä kehittää muun muassa keskittymiskykyä sekä kielen ja historian tajuja.

Historia aaltoliikkeinen on aikamoinen vekkuli. Siinä missä muutama vuosisata sitten liiallista lukemista kammottiin sairauden kaltaisena tilana, nyt huolta aiheuttaa liian vähäinen lukeminen. Lukeminen on kaikkineen kovassa liikkeessä, sillä digitaaliset tekstiympäristöt ja lukulaitteet muuttavat lukemiskulttuuria. Painettu kirja on saanut rinnalleen useita vaihtoehtoja. Tämän kehityksen kärjessä ovat juuri nuoret lukijapolvet.

Taltuta klassikko! on osa tätä lukuinnon nostatuksen aallokkoa ja mitä ajankohtaisin ja tervehdyttävä teos. Maria Laakson kirjallisuudentutkimusta popularisoiva teos tuulettaa klassikoita hluvattoman kepeällä otteella. Laakso on kirjallisuudentutkija, jonka väitöskirja käsitteli lasten- ja nuortenkirjallisuuden huumoria. Hänen ilmaisunsa on humoristista, kieli nuorten maailmaan kurottavaa. Teoksessa ”Kyllikki on villi gimma, joka mieluiten räkisi illat pitkät asfalttiin Mäkkärin kulmilla”, Ahlqvistia ”vatutti” Kiven tarjoama kuva suomalaisista ja Mirdja osoittautuu ”melkoisen kylmäksi bitchiksi”. Teoksen ideana on taltuttaa klassikot niin, että paatuneinkin klassikonvihaaja tai aloitteleva lukija kiinnostuu niistä.

Laakso käy teoksessaan läpi kahdeksan kiistatonta Suomen kirjallisuuden klassikkona napakalla, asiantuntevalla otteella. Teos alkaa *Kalevalalla* ja päättyy *Tuntemattomaan sotilaaseen*. Otos ei yllätä mutta ei harmitakaan, rikkaita ja elossa pysyneitä kirjoja kaikki. Klassikoista tulevat taltutetuiksi *Kalevala*, *Seitsemän veljestä*, *Työmiehen vaimo*, *Mirdja*, *Södergranin Runoja*, *Sudenmorsian*, *Sinuhe Egyptiläinen* ja *Tuntematon sotilas*. Lisäksi kirjan lopussa on lista 50 lisäklassikosta, jotka lukija saa ”kaupan päälle”. Tällä listalla on mukana uudempaakin kirjallisuutta, kuten Tove Janssonin *Näkymätön lapsi* ja Anna-Leena Härkösen *Häräntappose*.

Nuoria on houkuteltu lukemisen pariin eri keinoin. Kouluissa teetetään sarjakuvia, videoita ja blogeja kirjallisuudesta. Klassikoita voi lukea ääneen tai kuunnella äänikirjoina. Laakson keino kutsua nuoria lukijoita on huumori ja hulvaton läppä. Someaikaan tuotu kieli nauratti paikoin (”diletantti kuulostaa talitintin eteläiseltä veljeltä”), paikoin hymy oli jähmeämpää ja kieli tuntui väkinäiseltä. Yläasteikäiset nuoret ovat lahjomattomia huomaamaan ja paljastamaan vanhempien yritelmät ja viritelmät eläytyä heidän maailmaansa.

Teos on suunnattu teinilukijalle, yläasteikäiselle ajattelin, ja siinä puhutellaan sinää, lukijaa (”Kokeilepa vain itse”). Lukiessani mietin, kuka oletettu lukija lopulta oikeastaan on. Ei ainaakaan runsaasti lukeva nuori. Kaiketi nuori, jota lukeminen ei voisi vähempää kiinnostaa mutta jonka jostain syystä pitäisi taltuttaa klassikoita? Ehkä äidinkielenopettaja, joka voi käyttää teosta klassikoita opettaessaan? Kuten kirjallisuudentutkija Rita Felski on todennut, kaunokirjallisuutta luetaan lukuisista eri syistä, yhtä hyvin lumoutumisen kuin vaikkapa ymmärtämishalun motivoimana. Ajattelen, että nämä monet eri tarkoitukset ovat heikimmillään juuri klassikkoja luettaessa. Voiko klassikkoa kirjan nimen mukaan ylipäänsä *taltuttaa* vai onko klassikkouden ydin juuri talttumattomuus?

Läppävää kieltä enemmän itseäni kuitenkin häiritsi teosta läpäisevä oletus siitä, että nuorten mielessä pyörii lähinnä seksi ja ihastuminen. ”Haluatko (klassikoita lukemalla) tehdä vaikutuksen johonkin kuumaan kirjatoukkaan?” kysyy alun testi, Södergranin runossa käsiin puserrettu ruusu tarkoittaa sitä, että ”neitsyys meni ja kettu kävi kolossa” ja Sinuhe lähtee ”mul**u ojossa Nefiksen porteille”. Kaikki lukijat eivät välttämättä tunnista itseään tästä perinteisestä, pitkälti heteroseksuaalisesta asetelmasta.

Ristiriitainen olo itselleni jäi myös siitä, että perinteinen sukupuoliroolitus tunkee osin läpi kirjailija- ja kirjaesittelyistä. Tutkimus on tehnyt hartiavoimin töitä näyttääkseen naisten oman luomisvoiman, jota miesneron myytti on kahlinnut. Miksi aloittaa L. Onervan esittely kertomalla hänen (ja Aino Kallaksen) rakkaussuhteesta Leinoon? ”Mitä ilmeisimmin Leinon Eiska on ollut hyvä saalis, kun kaikki fikset ja viehättävät naiskirjailijat ovat olleet siihen ihan läppällään”, kerrotaan lukijalle ennen siirtymistä dekadenssin ja *Mirdjan* pariin. Tämä eiskottelu ja saalismielikuva ei palvele oikein Leinoakaan, jota teoksessa ei esitellä. Onerva itse oli ”kainis, älykäs, vetovoimainen mehiläiskuningatar”, ja romaanin henkilöahamo Tanne on ”kuuma renttu”, ja ”joka kaksilahkeinen Helsingissä kuolaa” *Mirdjan* perään.

Toisaalta ääni on aivan vastakkainen ja minusta todella raikas, kun Laakso analysoi Södergranin ”Vierge moderne” -runon ajankohtaisen queeria, neutriksi julistautuvaa, naiseuden ulkopuolella oloa fantasiaivaa puhujaa tai Minna Canthin rohkeaa naisasiaa. Osa analyysistä on kerrassaan riemastuttavia: omiin suosikkeihini kuuluu *Sudenmorsiamen* luenta, jossa korostuu naisen seksuaalinen vapautuminen ja susi-ihmisten raakuus.

Taltuta klassikko! oli lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-palkintoehdokkaana vuonna 2019 ja sijoittui toiseksi Tammen lasten ja nuorten *Ihan totta!* -tietokirjakilpailussa. On kertakaikkisen mahtavaa, että suomalaista kaunokirjallisuutta koskeva, kirjallisuudentutkijan kirjoittama teos lyö itsensä näin upeasta läpi. Kirjallisuudentutkijat eivät popularisoinnin saralla ole lainkaan niin näkyvästi esillä kuin voisivat olla; poikkeuksena ovat lähinnä kirjailijaelämäkerrat. Johanna Rojolan kuvitus on raikas ja moderni, katsokaa vaikka *Mirdja*-kohdan (s. 88) riemastuttavia dekadenssikuvia peiliin tuijottavine naisineen!

Mutinoista huolimatta kannatan siis todella lämpimästi kirjan ydinviestiä, yritystä innostaa nuoria lukijoita klassikoiden ääreen. Angloamerikkalaisen nuorten aikuisten hittikirjallisuuden ja fantasioiden rinnalla kannattaa lukea näitä aarteita. Koulujen lukusuunnitelmiin klassikoita

ei montaa mahdu, eikä niitä ylipäänsä enää lueta samaan tahtiin kuin aiemmin. Teoksen lähde-
luettelosta löytyvät ansaitusti läpikäytyjen teosten aiemmat tutkijat, esimerkkinä vaikkapa Sö-
dergrania tutkinut Vesa Haapala sekä Linnaa tutkinut Yrjö Varpio.

KATI LAUNIS

klaunis@utu.fi